2(075)
Ս-15
436

ԽԱՍՏԵՍ

ԿՈՉՈՒ

220
625-ԱԿ
1 9 1b

ԴԱՄԱՏԵՏՐ

Գ. տարի
Ժէ. տպ.

ԿՐՕՆԻ

Ծխական դպրոցների համար
(Հանրային Նորագոյն ծրագրի)

Հ.Ս.Խ.Հ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
* С.С.Р.А. Публичная Библиотека *
7/XI-1922
имени А. Мясникова
Ա. Մ. ԱՍԼԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
По случаю повышенія прово
за цѣны повышены на 200%
200

ԹԻՖԼԻՍ
Տպ. Ռօտիրեանցի
1916

2010

11646

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳ Ե.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, Ծայրագոյն Պատրիարքի Համազգային Նախամեծար Արարատեան Առաքելական Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի։

Ա.

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՈՑ ԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ե. ՄՈՎՍԷՍ

1. ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

Յովսէփը մեռել էր։ Մեռել էին նրա բոլոր եղբայրները. անցել էր 430 տարի, բայց նրանց ժառանգներն այնքան էին բազմացել, որ Գեսեմը լցուել էր։ Այդ ժամանակ Եգիպտոսում նոր փարաւոն էր իշխում, որը Յովսէփին մոռացել էր։ Նա ասաց եգիպտացիներին. «Իսրայելացիները չափից դուրս բազմացել են, եթէ մի պատերազմ պատահէ, կարող են թշնամու հետ միանալ ու մեր դէմ պատերազմել, ուստի պէտք է նրանց ոչնչացնել»։

Սրա համար թագաւորը վերակացուներ նշանակեց, որ չարչարեն նրանց։ Եգիպտացիները անգութ կերպով ստիպում էին իսրայէլացինե-

ին աշխատելու թէ աղիւսի գործարաններում և թէ դաշտերում—փարաւոնի համար ձրի, ամուր քաղաքներ և շտեմարաններ պէտք է շինէին։ Բայց որքան Եգիպտացիները չարչարում էին իսրայէլացիներին, այնքան նրանք աճում և բազմանում էին։ Փարաւոնը տեսաւ, որ այս միջոցով իւր նպատակին չէ հասնում, հրամայեց եբրայեցիների նորածին արու զաւակներին ջուրը ձգեն, իսկ աղջիկներին՝ խնայեն։

Փարաւոն

2. ՄՈՎՍԷՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ղևիի ցեղից մէկը՝ Ղևի անունով մի մարդու աղջկայ հետ ամուսնացաւ և նրանից մի գեղեցիկ արու զաւակ ունեցաւ։ Մայրը երեք ամիս ծածուկ էր պահում։ Երբ այլ ևս անկարող եղաւ թաք կացնել, եղեգնից մի զամբիւղ հիւսեց. կպրաձիւթով ծեփեց. տղային նրա մէջը դրեց և Նեղոսի եղեգնուտ ափը թողեց։ Մանկան քոյրը հեռուից դիտում էր՝ տեսնելու թէ եղբօրն ինչ կպատահէ։

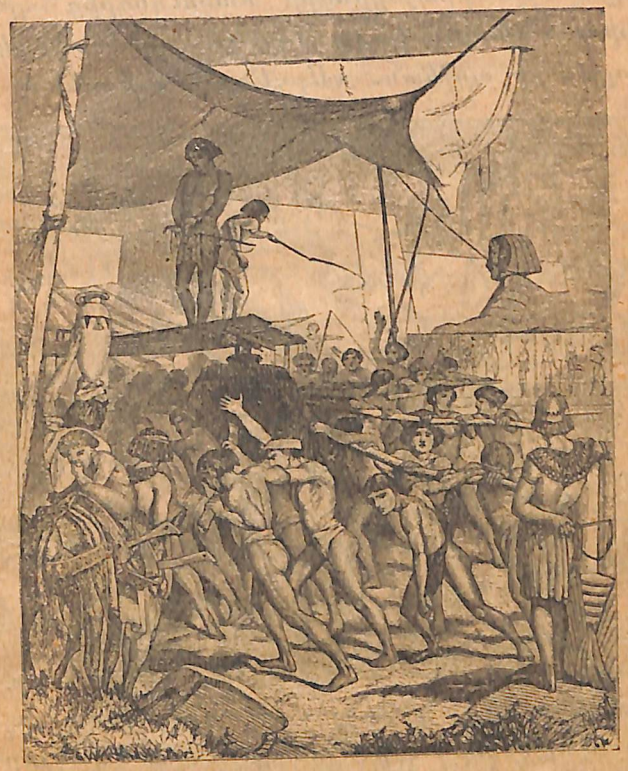

Փարաւոնի աղջիկը Նեղոսի ափն իջաւ լողանալու։ Նաժիշտները գետի ափում շրջում էին։ Թագաւորի աղջիկը հեռուից նկատեց զամբիւղը, նաժիշտներից մէկին ուղարկեց որ բռնէ։ Հրամանը կատարուեց, զամբիւղն իրան բերին, բաց

արեց ու տեսաւ, որ մէջը մի մանուկ լաց էր լինում։ Թագաւորի դուստրը գթաշարժուեց և ասաց. «Սա եբրայեցիների մանուկներից պիտի լինի»։ Մանուկի քոյրը մօտեցաւ և առաջարկեց փարաւոնի աղջկան. «Արդեօք չես կամենայ մի

եբրայեցի ծծմայր կանչեմ, որ մանկանը կերակրէ»։ Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Գնա և կանչիր»։

Աղջիկը շտապեց հարազատ մօրը կանչելու։ Մայրն եկաւ։ Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Տար այս մանուկը քեզ մօտ, մեծացրու, ես քո վարձը կվճարեմ»։ Մայրն առաւ մանկանը և պահում էր։ Երբ մեծացաւ, Թագաւորի աղջկայ

մօտ բերաւ։ Իշխանուհին որդեգրեց նրան և անուանեց Մովսէս, որ նշանակում է ջրից հանած։ Մովսէսն ուսաւ Եգիպտոսում այն բոլոր գիտութիւնները, որոնք յայտնի էին այն ժամանակ և դարձաւ մի իմաստուն մարդ։

3. ՄՈՎՍԷՍԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Երբ Մովսէսը չափահաս դարձաւ, գնաց իսրայէլացիների մօտ նրանց չարչարանքները տես-

նելու։ Մի անգամ նկատեց, որ վերակացուն մի իսրայէլացու ծեծում էր։ Նայեց իւր շուրջը և

երբ ոչ ոքի չտեսաւ, սպանեց եգիպտացուն և թաղեց աւազի մէջ։

Մի ուրիշ անգամ ևս դուրս գնաց և տեսաւ, որ երկու իսրայէլացի են միմեանց հետ կռուում։ Մովսէսը դարձաւ յանցաւորին ու ասաց. «Ի՞նչու ես քո ընկերին ծեծում»։ Նա պատասխանեց. «Քեզ ո՞վ նշանակեց մեզ վրայ դատաւոր,

չլինի ինձ էլ այն եգիպտացու նման ուզում ես սպանել»։ Մովսէսը զարհուրեց, երբ իմացաւ իւր սպանութեան յայտնի լինելը։ Այս բանը փարաւոնի ականջին հասաւ։ Նա կամենում էր Մովսէսին սպանել, բայց սա փախաւ Մադիամացւոց երկիրը։

Մադիամի քուրմը եօթն աղջիկ ունէր։ Նրանք եկան ջրհորի մօտ՝ խաշները ջրելու համար։ Ուրիշ հովիւներ ևս եկան և աղջիկներից խլեցին ջրի հերթը Մովսէսը տեղից վեր կացաւ, օգնեց աղջիկներին և խաշներին խմացրեց։

Երբ աղջիկները տուն դարձան, հայրը հարցրեց. «Ի՞նչու այսօր վաղ եկաք» Նրանք պատասխանեցին. «Մի եգիպտացի օգնեց մեզ, ջուր հանեց և մեր ոչխարներին խմացրեց»։ Յոթորն ասաց. «Ո՞րտեղ է այն մարդը, ինչու նրան հացի չկանչեցիք» Մովսէսին տուն հրաւիրեցին։ Յոթորը յանձնեց նրան իւր ոչխարները, որ արածացնէ և վերջը իւր Սեպովրա աղջկայ հետ էլ ամուսնացրեց։

4. ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱՆՉՈՒՄ Է ՄՈՎՍԷՍԻՆ

Մովսէսն անապատում արածացնում էր Յոթորի խաշները։ Մի անգամ մօտեցաւ Քորեբ լերանը և տեսաւ, որ մի մորենի վառում էր, բայց չէր այրում։ Մովսէսը մօտեցաւ իմանալու, թէ սա ինչ բան է։ Իսկոյն թփի միջից ձայն եկաւ. «Մովսէս, Մովսէս»։ Նա պատասխանեց. «Ի՞նչ է, Տէր»։ Ձայնը կրկնեց. «Հան կօշիկներդ, այդ տեղը սուրբ է. ես եմ Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի Աստուածը։ Ես տեսայ իմ ժողովրդի նեղութիւնները Եգիպտոսում. ես կամե-

նում եմ նրան Քանան տանել, ուր մեղր և կաթն

է բղխում. Գնա Եգիպտոս փարաւոնի մօտ և ա-

սա, որ իմ ժողովրդին ազատէ»։ Մովսէսն ա-
սաց Աստծուն. «Եթէ ես իսրայէլացիների մօտ
գնամ և ասեմ, թէ ձեր հայրերի Աստուած Յհո-
վան է ինձ ուղարկել, չեն հաւատայ»։ Աստուած
ասաց. «Ձեռիդ գաւազանը գետին ձգիր»։ Նա
էլ ձգեց և գաւազանն օձ դարձաւ։ Մովսէսը
վախեց ու փախաւ։ Աստուած ասաց. «Բռնիր
օձին»։ Նա բռնեց, օձն իսկոյն գաւազան դար-
ձաւ։ Աստուած շարունակեց. «Ձեռդ ծոցդ դիր»։
Դրաւ, բայց դուրս հանելիս՝ տեսաւ, որ բորոտ-
ուել է—սպիտակ ինչպէս ձիւն։ Աստուած ա-
սաց նրան. «Ձեռդ նորից ծոցդ դիր»։ Նա էլ
կատարեց և տեսաւ, որ միւս ձեռի նման ա-
ռողջ է։ Աստուած ասաց. «Եթէ այս երկու
հրաշքներին չեն հաւատայ, Նեղոսից ջուր կառ-
նես, կսրսկես գետի վրայ—գետի ջուրն իսկոյն
արիւն կդառնայ»։

Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Տէր, ես ծանրա-
լեզու եմ»։ Աստուած ասաց. «Քո ճարտարախօս
եղբայր Ահարոնը քեզ հետ կգայ, քո փոխարէն
ժողովրդի հետ նա կխօսէ»։

Այս բանից ետոյ Մովսէսը Յոթորի մօտ գնաց
և ասաց. «Ուզում եմ Եգիպտոս դառնալ և տես-
նել, թէ իմ եղբայր իսրայէլացիները կենդանի
են թէ ոչ»։ Յոթորն էլ ասաց Մովսէսին. «Գնա
խաղաղութեամբ»։ Մովսէսն անապատում հան-
դիպեց Ահարոնին և յայտնեց նրան Աստծու-

կամքը։ Մովսէսը տեղեկացաւ, որ հին փարաւոնն արդէն մեռել է։ Երկու եղբայրները գնացին և իսրայէլի ժողովրդի ծերերին մի տեղ հաւաքեցին։ Ահարոնը յայտնեց նրանց Աստծու կամքը, իսկ Մովսէսը ցոյց տուաւ հրաշքները ժողովրդի առաջ։ Երբ ծերերն իմացան, որ Աստուած ուզում է իրանց ազատել, սկսեցին աղօթել և շնորհակալութիւն անել։

5. ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼԸ

Իսրայէլացիների համաձայնութիւնն առնելուց ետոյ՝ Մովսէսն ու Ահարոնը գնացին փարաւոնի մօտ և ասացին. «Իսրայէլի Աստուածն ասում է—արձակիր իմ ժողովրդին» և ցոյց տուին հրաշքները։ Փարաւոնը բարկացաւ և ասաց. «Այդ Աստծուն ես չեմ ճանաչում»։

Փարաւոնն իսկոյն հրամայեց վերակացուներին, որ ժողովրդին աւելի չարչարեն։ Վերակացուները թագաւորի կամքը կատարեցին։

Իսրայէլացիները գանգատուեցին Մովսէսին, Ահարոնին և ասացին. «Աստուած ձեր դատաստանն անէ, դուք թագաւորին բարկացրիք մեզ վրայ»։ Մովսէսն սկսեց խնդրել Աստծուն և ասել. «Տէր, ինչու ես քո ժողովրդին չարչարում, այն օրից, երբ ես փարաւոնի մօտ գնացի, նրանց աւելի են նեղացնում»։ Աստուած ասաց

Մովսէսին. «Այժմ դու կտեսնես, թէ ես փարաւոնին ինչ կանեմ»։

Սրանից ետոյ Աստուած մինը միւսի ետևից պատիժներ ուղարկեց եգիպտացիների համար

—գորտ, մուկ, կարկուտ, մորեխ..., միայն Գեսեմ երկիրն ազատ մնաց։ Այն ժամանակ եգիպտացիներն ասացին. «Աստուած սրանց հետն է»։ Հենց որ մի պատիժ գալիս էր, փարաւոնն ասում էր Մովսէսին ու Ահարոնին. «Ժողովրդին կարձակեմ», իսկ երբ պատիժն անցնում էր, խօսքը փոխում էր։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մի պատիժ էլ կուղարկեմ և փարաւոնը կարձակէ ձեզ։ Կէս գիշերին Եգիպտոսի բոլոր անդրանիկները կմեռնեն, իսկ իսրայէլացիներից ոչ ոք չի վնասուի»։

Աստուած շարունակեց խօսել Մովսէսի հետ. «Յայտնիր ժողովրդին, որ այս ամիսը նրանց համար առաջին ամիսը (Նիսան) պիտի լինի. այս ամսի տասն եւ չորսին ամեն տան տէր երեկոյեան պէտք է մի գառը մորթէ, ամբողջապէս խորովէ և իւր ընտանիքի հետ գիշերն ուտէ։ Դրա հետ պէտք է ուտեն քաղաքշ հաց։ Ընթրիքն այսպէս կանեն—գօտին կապած, կօշիկները հագած, գաւազանը ձեռին»։ Այսպէս էլ արին։

Այդ միևնոյն գիշերն Աստուած սպանեց Եգիպտոսի բոլոր անդրանիկներին։ Փարաւոնը կանչեց Մովսէսին, Ահարոնին և ասաց. «Շտապեցէք, հեռացէք իմ երկրից»։ Այսպէս իսրայէլացիները Եգիպտոսից դուրս եկան՝ թուով վեց հարիւր հազար՝ չհաշուելով կանանց և երեխաներին։ Իսրայէլացիները չորս հարիւր երեսուն տարի

Եգիպտոսում մնալուց ետոյ՝ հեռացան։ Մովսէսը տարաւ իւր հետ Յովսէփի ոսկորները եւ Աստուած նրանց մի ամպէ սիւն տուաւ՝ ցերեկը, իսկ մի կրակէ սիւն էլ՝ գիշերն առաջնորդելու համար։

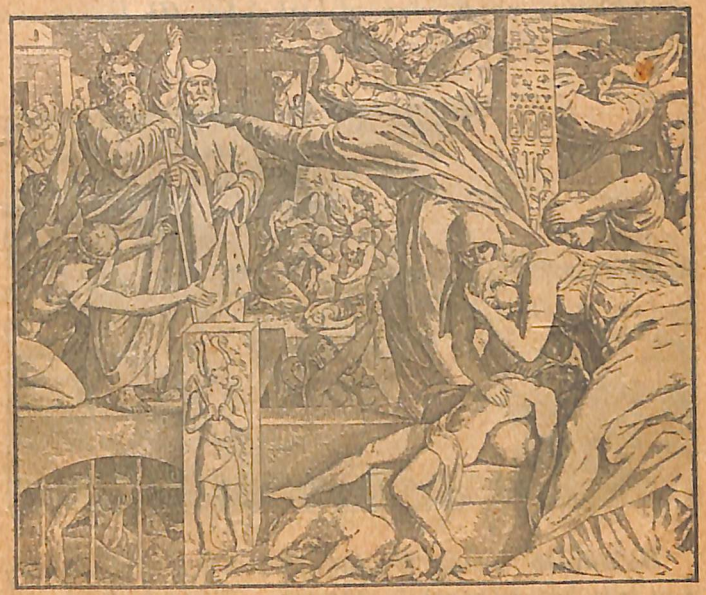

6. ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՆ ԱՆՑՆԵԼԸ

Իսրայէլացիների դուրս գալուց ետոյ՝ թագաւորի սիրտը նորից փոխուեց—նա ասաց. «Ինչու արձակեցի ձրի մշակներին»։ Ուստի վեր առաւ զօրք—վեց հարիւր պատերազմական կառք, հեծելազօր և հասաւ նրանց Կարմիր ծովի մօտ։

Երբ իսրայէլացիները տեսան եգիպտացինե-

ըին, խիստ վախեցան, սկսեցին գանգատուել Աստծուն և ասել Մովսէսին. «Մի՞թէ Եգիպտոսում գերեզմանները չկային, որ մեզ բերիր այստեղ թաղելու»։ Մովսէսը պատասխանեց. «Մի՛ վախենաք, դուք շուտով կտեսնէք, թէ Աստուած ինչպէս է ազատելու ձեզ»։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Ա՛ռ գաւազանդ և խփիր ծովի ջրին»։ Երբ Մովսէսը խփեց, ջուրը իսկոյն երկու կողմից պատի նման կանգնեց, քամի փչեց, յատակը չորացրեց և իսրայէլացիները միւս ափն անցան։ Եգիպտացիները կառքերով ու երիվարներով հետևեցին նրանց։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Գաւազանդ խփիր ծովին, որ ջուրը միանայ»։ Մովսէսն այնպէս էլ արաւ և ծովը միացաւ։ Եգիպտացիներն սկսեցին փախչել, իսկ ջուրը ծածկեց Փարաւոնի զօրքին—ոչ մէկն էլ կենդանի չմնաց։

Մովսէսի քոյր Մարիամը և շատ իսրայէլացի կանայք սկսեցին երգել ու ասել. «Օրհնեցէք Աստծուն, նա փառաւոր գործ կատարեց—փարաւոնին պատժեց, Աստուած մեր օգնականն է։

7. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐՆ ԱՆՑՆՈՒՄ ԵՆ ԱՆԱՊԱՏՈՎ

Մովսէսը շարունակեց ճանապարհը կանգնել։ Ծովից դէպի անապատ՝ երեք օր շարունակ։ Վերջապէս հասաւ Մեռա, որտեղի ջուրը դառն էր։ Ժողովուրդը գանգատուեց Մովսէսին և ասաց. «Ի՞նչ պէտք է խմենք»։ Մովսէսն աղօթեց Աստծուն. Աստուած Մովսէսին մի փայտ ցոյց տուաւ, որը ջուրը ձգեց և իսկոյն քաղցրացաւ։

Այդ տեղից իսրայէլացիները եկան Սին անապատը։ Իսրայէլացիները նորից գանգատուեցին Մովսէսին և Ահարոնին. «Երանի մենք Եգիպտոսում մեռնէինք. այնտեղ կաթսաներով միս ուտէինք և առատ հաց. դուք բերիք մեզ այս անապատ տեղը սովամահ անելու»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Ես երկնքից հաց կթափեմ նրանց համար. ժողովուրդը թող ամեն օր մի օրուայ պաշար ժողովէ, իսկ վեցերորդ օրը թող երկու անգամ աւելի հաւաքէ»։ Մովսէսն ու Ա-

Հ.Ս.Խ. Գ.Ս.Ս.Հ. Գրքերի Պետական Գրադարան
Հանրային Գրադարան
Библиотека
7/XI 1922
Ереван, Мясницкая
Գրքերի Անվան
1947

հարոնը յայտնեցին այս բանն իսրայէլացիներին և ասացին. «Երեկոյեան միս կուտենաք, իսկ առաւօտեան՝ հաց»։ Երեկոյեան դէմ եկան լորա-

մարգինները և ծածկեցին ամբողջ բանակը, իսկ առաւօտը գետինը պատած էր ցօղով։ Երբ ցօղը հե-

ռանում էր, գետնի վրայ մնում էր կլոր և սպի-

Մանանայի ծառ *)

տակ՝ եղեամի նման մի բան։ Իսրայէլացիները,

*) Արաբական թերակղզու վրայ, որտեղով Մովսէսը իսրայէլացիներին Քանան պիտի տաներ, մի տեսակ թուփ կայ՝ ամամարիսկ անունով։ Սրա բնի և ճիւղերի վրայ կլոր, բրթոտ հատիկներ են գոյանում (ա.), (բ. նոյնը մեծացրած, գ. հատիկի ներքին մասը)։ Այդ հատիկները՝ արևի ջերմութիւնից հալւում և վայր են ծորում (դ.)։ Այս կլոր, սպիտակ և բրթոտ հատիկները կոչւում են մանանայ։

երբ այս բանը տեսան, հարցնում էին իրար. «Այս ինչ բան է»։ Մովսէսն ասաց. «Սա Աստծու ուղարկած հացն է»։ Իսրայէլացիներն այս հացի անունը մանանայ դրին և առաւօտներն էին հաւաքում։ Այսպէս նրանք միշտ մանանայ էին ուտում՝ քանի որ անապատումն էին։

8. ՍԻՆԱՅԻ ՕՐԷՆՍՏԻՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսից դուրս գալու երրորդ ամսում Իսրայէլացիները հասան Սինա լեռը։ Մովսէսը սարը բարձրացաւ։ Աստուած ասաց նրան. «Իսրայէլացիներին պէտք է կասես—դուք տեսաք, որ ես Եգիպտացիներին ինչ արի, ինչպէս ձեզ ազատեցի։ Եթէ ինձ լսէք, ընտրեալ ժողովուրդս կլինէք բոլոր ազգերի մէջ։ Դուք քահանաների նման ուսուցիչ պիտի լինէք և բոլոր ազգերին քարոզէք իմ կամքը»։ Մովսէսն իջաւ լեռնից և Աստծու կամքը յայտնեց նրանց։ Բոլոր ժողովուրդն ի միասին պատասխանեց. «Աստծու բոլոր պահանջները կկատարենք»։ Մովսէսը յայտնեց այս բանն Աստծուն։ Աստուած ասաց նրան. «Եթէ այդպէս է, գնա ժողովրդի մօտ և պատուիրիր, որ լուացուեն, մաքրուեն ու երրորդ օրը մաքուր շորերով ինձ մօտ բեր»։ Մովսէսն այդպէս էլ արաւ։

Վերջապէս հասաւ երրորդ օրը։ Առաւօտը վաղ՝

լեռն սկսաւ որոտալ և կայծակել, մութ ամպերը ծածկեցին սարի գլուխը և փողի ձայն էր լսուում։ Մովսէսը ժողովրդին բանակից դուրս հանեց ու տարաւ սարի մօտ։ Սինա լեռն ամբողջապէս ծխի մէջ կորած էր, կրակի բոցեր էին բարձրանում և շարժւում էր։ Փողի ձայնը հետզհետէ սաստկանում էր։

Հէնց այդ ժամանակ Աստուած սկսաւ խօսել ժողովրդի հետ և ասել.

ա. 1. «Ես եմ քո Տէր Աստուածը—բացի ինձանից ուրիշ Աստուած չունենաս,

բ. 2. Կուռք չշինես ու երկրպագութիւն չտաս նրան,

գ. 3. Քո Աստծու անունով տուտ մի՛ երդուիր,

դ. 4. Շաբաթ օրը սուրբ պահի՛ր,

ե. 5. Պատուի՛ր քո հօրն ու մօրը, որ երկար կեանք ունենաս,

զ. 6. Մի՛ սպանիր,

է. 7. Մի՛ շնար,

ը. 8. Մի՛ գողանար,

թ. 9. Քո ընկերոջ մասին սուտ վկայութիւն մի՛ տուր,

ժ. 10. Մի՛ ցանկանար քո ընկերոջ աղախնին, ծառային, տանը, արտին, եզանը, էշին կամ ինչ որ նրանն է։»

Ժողովուրդը հեռացաւ, իսկ Մովսէսը նորից լեռը բարձրացաւ։ Աստուած խօսում էր Մով-

սէսի հետ։ Մովսէսը լեռնից վայր իջաւ և յայտնեց ժողովրդին Աստծու բոլոր պատուէրները։

Մովսէսը դարձեալ բարձրացաւ լեռը և քառասուն օր այնտեղ մնաց։ Երբ Աստուած իւր խօսակցութիւնը վերջացրեց Մովսէսի հետ Սինա լեռան վրայ, երկու քարէ տախտակներ տուաւ նրան, որի վրայ գրուած էին պատուիրանները, որպէսզի չմոռանան։

9. ՈՍԿԷ ՀՈՐԹԸ

Երբ ժողովուրդը տեսաւ, որ Մովսէսն ուշացաւ, մի քանի խռովարար մարդիկ եկան Ահարոնի մօտ և ասացին. «Շինեցէք մեզ համար աստուածներ, որոնք մեզ առաջնորդեն, Մովսէսը

չգիտենք ինչ եղաւ»։ Ահարոնը պատասխանեց. «Բերեցէք ինձ ձեր կանանց և աղջիկների ոսկէ գնդերը»։ Նրանք էլ բերին։ Ահարոնն այդ գարդերից մի ոսկէ հորթ ձուլեց։ Նոր Աստուած ցան-

կացողները, երբ տեսան, որ իրանց գործը յաջողուեց, ասացին ժողովրդին. «Ահա ձեր աստուածը»։ Ահարոնն էլ սեղան շինեց և ասաց. «Վաղը Աստծու տօնն է»։ Առաւօտը վաղ՝ ժողովուրդը ողջակէզ արաւ, սկսեց ուտել, խմել և պարել ոսկէ հորթի շուրջը։

Հէնց այդ ժամանակ Մովսէսն իջաւ լեռնից՝

ձեռին բռնած երկու քարէ տախտակները։ Երբ բանակին մօտեցաւ, տեսաւ ոսկէ հորթը և պարաւորներին՝ բարկացաւ, տախտակները ձեռից վայր ձգեց և կոտրատեց։ Եռոյ նրանց շինած ոսկէ հորթին այրեց. փոշի դարձրեց. ջրի մէջ ածեց և իրանց խմացրեց։ Ապա Ահարոնին նկատեց և ասաց. «Այս ժողովուրդը քեզ ի՞նչ արեց, որ այսպիսի յանցանքի մէջ ձգեցիր»։ Եռոյ դարձաւ ժողովրդին ու ասաց. «Ճշմարիտ Աստծուն պաշտողները թող ինձ մօտ գան»։ Ղևիի բոլոր ցեղը նրա մօտ հաւաքուեց։ Մովսէսն ասաց. «Հանէք ձեր սրերը. անցէք բանակի մի ծայրից միւսը և սպանեցէք կուռք պաշտողներին»։ Ղևիի որդիները կատարեցին Մովսէսի հրամանը։ Այդ օրը երեք հազար մարդ սպանուեց։

Առաւօտը Մովսէսն ասաց ժողովրդին. «Դուք մեծ յանցանք էք գործել, ես լեռը կբարձրանամ, Աստծուն կխնդրեմ, որ ձեր յանցանքը ներէ»։ Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Ժողովուրդը մեծ յանցանք է գործել, ներիր, իսկ եթէ չես ներիր, այն ժամանակ իմ անունն էլ քո ցուցակից ջնջիր»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Յանցաւորների անունները կջնջեմ, իսկ դու գնա և առաջնորդիր նրանց»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Երկու քարէ տախտակներ բեր, որ առաջին տախտակների պատգամները գրեմ»։ Մովսէսը կատարեց Աստծու պատուէրը։ Աստուած նորից գրեց տախտակների վրայ պատգամները։

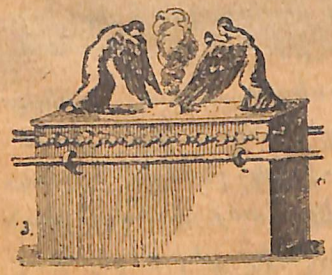

Ուխտի տապանակ։

Այդ տախտակները կոչ-

ուում են տասնաբանակայ պատգամները, որոնց պահում էին մի ոսկեզօծ արկղի մէջ, որ կոչուում էր ուխտի տապանակ։

10. ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Իսրայէլացիները մի ամբողջ տարի մնացին Սինա լերան մօտ։ Դրանից ետոյ գնացին դէպի Փառան անապատը։ Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Իւրաքանչիւր ցեղից մի մարդ ընտրիր և ուղարկիր, որ Քանանը լրտեսեն»։ Մովսէսը տասներկու մարդ ընտրեց ու Քանան ուղարկեց։ Դրանց մէջն էին Յեսուն և Քաղեբը։ Մովսէսը պատուիրեց նրանց և ասաց. «Գնացէք և տեսէք, թէ ինչպիսի երկիր է Քանանը. ովքեր են նրա բնակիչները. զօրեղ թէ թոյլ մարդիկ են. բազմամարդ է երկիրը, թէ սակաւամարդ. հաստատուն և ամուր քաղաքներում են ապրում, թէ վրանների տակ. երկիրը պտղաւէտ է՝ թէ ոչ։ Վերադառնալիս երկրի պտուղներից հետներդ բերէք»։

Սրանք գնացին և լրտեսեցին ամբողջ երկիրը։ Եա դարձան Քեբրոն, ուր մի հատ որթ կտրեցին ողկուզով և երկու մարդիկ լծակով հետները բերին։ Քառասուն օրից ետոյ վերադարձան Փառան և ցոյց տուին հետները բերած պտուղները։ Լրտեսներից տասը հոգի ասում էին.

«Մենք գնացինք այն երկիրը, ուր մեղր ու կաթն է ողխում, բնակիչները զօրեղ մարդիկ են. քաղաքներն ամուր են ու մեծ»։ Իսկ Յեսուն և Քաղեբն ասում էին. «Մենք կարող ենք Քանանը նուաճել»։ Միւսները հակառակում էին և ասում. «Մենք չենք կարող նրանց հետ կռուել, նրանք

մեզնից շատ զօրեղ են—Քանանում այնպիսի հսկայ մարդիկ տեսանք, որ մենք մորեխ էինք երևում նրանց առաջ»։

Ամբողջ ժողովուրդը ոտի կանգնեց, սկսաւ աղաղակել և լաց լինել։ Կրկին տրանջացին Ահարոնից, Մովսէսից և ասացին. «Երանի Եգիպտո-

սում մեռած լինէինք, ընտրենք նոր առաջնորդներ և վերադառնանք Եգիպտոս»։ Ժողովուրդը քիչ մնաց որ քարկոծէր երկուսին էլ։

Այս բանից ետոյ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մինչև երբ պէտք է այս ժողովուրդն ինձ բարկացնէ և իմ հրաշքներին չհաւատայ, ես կպատժեմ դրանց, նրանցից ոչ մինը չպիտի տեսնէ Խոստացեալ երկիրը։ Նրանց ոսկորները պիտի փտեն անապատում, քսան տարեկանից մնծը չի մտնի Քանան, իսկ դուք քառասուն տարի անապատում հովիւներ կլինէք— առաւօտը վերադարձէք կարմիր ծովի անապատը»։ Մովսէսն այս բոլորը յայտնեց իսրայէլացիներին։ Ժողովուրդը լաց էր լինում։ Նրանք ետ դարձան անապատ։ Այստեղ իսրայէլացիները 48 տարի մնացին և մեծ նեղութիւններ էին կրում։ Անապատում թունաւոր օձեր կային, խայթում էին և մահացնում։ Ժողովուրդը գանգատուեց Մովսէսին և խնդրեց, որ ազատէ օձերից։ Մովսէսն էլ Աստծու հրամանով մի պղնձէ օձ շինել տուաւ, բարձրացրեց խաչաձև ձողի վրայ և ասաց. «Ումն օձը խայթէ, թող նայէ այս պղնձէ արձանին և իսկոյն կըբժշկուէ»։ Խայթողներն էլ այդպէս էին անում և բժշկւում։

Պղնձէ օձն օրինակ է Յիսուս Քրիստոսին—ով խաչի վրայ բարձրացած Յիսուսին կհաւատայ, նա բժշկուէ—երջանիկ կլինի։

11. ՄՈՎՍԷՍԻ ՄԱՀԸ

Երբ քառասուն տարին անցաւ, իսրայէլացիները նորից գնացին դէպի Խոստացեալ երկրի սահմանները։ Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Բարձրացիր Նաբաւ լեռը և տես Քանանը, իսկ տեսնելուց ետոյ՝ պիտի մեռնես»։

Մովսէսը պատասխանեց. Տէր, ժողովրդի վրայ մի առաջնորդ նշանակէր»։ Աստուած պատասխանեց. «Վեր առ Նաւեայի որդի Յեսուին. տար ժողովրդի մօտ. կանգնացրու Եղիազար քահանայի առաջ. դիր քո ձեռը նրա գլխին և տուր նրան քո իշխանութիւնն ու զօրութիւնը»։

Մովսէսը կանչեց ժողովրդին և Աստծու պատուէրը յայտնեց նրանց։ Նա ասաց. «Ես արդէն

հարիւր քսան տարեկան ծերունի եմ. ձեզ այլևս առաջնորդել չեմ կարող. Աստուած ասաց ինձ, որ ես Քանան չեմ մտնի։ Բայց մի վախենաք. Աստուած ինքը կառաջնորդէ ձեզ, Յեսու Նաւեան կանցնէ ձեզ հետ Յորդանանը»։

Մովսէսը դարձաւ Յեսուին և ժողովրդեան ներկայութեամբ ասաց. «Քաջացիր և զօրացիր, դու պէտք է տանես սրանց Աստծու Խոստացած երկիրը, դու պէտք է բաժանես երկիրը նրանց մէջ»։

Սրանից ետոյ Մովսէսը դարաւ լեռը բարձրացաւ։ Աստուած ցոյց տուաւ նրան Քանանը, որից ետոյ Մովսէսը մեռաւ Մովաբացւոց երկրում։ Նրա գերեզմանի տեղը ոչ ոք չգիտէ մինչև այժմ էլ։ Իսրայէլացիները Մովսէսի վրայ երեսուն օր սուգ արին։

Բ. ՅԵՍՈՒ

12. ՅԵՍՈՒՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄ Է ՔԱՆԱՆԸ

Մովսէսի մահից ետոյ Աստուած ասաց Յեսուին. «Իմ ծառայ Մովսէսը մեռաւ, վեր կաց, անցիր Յորդանանը։ Ինչպէս որ Մովսէսի հետն եմ եղել, այնպէս էլ քեզ հետ կլինեմ։ Զօրացիր և քաջացիր, իմ պատուիրանները չմոռանաս, գիշեր ու ցերեկ նրա վրայ մտածիր և կատարիր»։

Յեսուն էլ պատուիրեց իսրայէլի գլխաւորներին ու ասաց. «Ժողովրդին ասացէք, որ պաշար պատրաստէ, երեք օրից ետոյ պէտք է անցնենք Յորդանանը»։ Յեսուն ծածուկ մարդ ուղարկեց Երիքովը լրտեսելու։ Նրանք վերադարձան և պատմեցին, որ Աստուած Քանանը և Երիքովը մեզ կտայ»։

Սրանից ետոյ Յեսուն ասաց քահանաներին. «Առէք տապանակ ուխտին և անցէք ժողովրդի առաջով»։ Քահանաներն առաջ անցան, իսկ ժողովուրդը հետևում էր նրանց Յորդանանի միջով։ Այսպէս եկան մինչև Երիքով։

Ը. Երիքովի դռները կողպած էին։ Աստուած ասաց Յեսուին. «Ահա քաղաքը քեզ եմ յանձնում, պատուիրիր զինուորներին, որ վեց օր շարունակ՝ օրը մի անգամ քաղաքի շուրջը պտըտեն։ Եօթներորդ օրը քահանաները թող փողերը փչելով տապանակի առջևից գնան։ Վերջին օրը եօթն անգամ պտտեցէք պարսպի շուրջը։ Եօթներորդ անգամին փողերը փչեցէք, իսկ դուք փողի ձայնը լսելուն պէս՝ աղաղակ բարձրացրէք—այս աղաղակի ժամանակ պարիսպները կկործանուեն»։

Քահանայ

Յեսուն այնպէս էլ արաւ։ Քաղաքի պարիսպները կործանուեցան, ժողովուրդը ներս մտաւ,

աւերեց և կոտորեց բոլորին՝ թէ մարդ և թէ կենդանի, իսկ մնացածին կրակ տուին, այրեցին։

Զ. Յեսուն երեսուն և մէկ թագաւորի կայողթեց, նրանց երկիրները նուաճեց ու բաժանեց իսրայէլի 12 ցեղի մէջ՝ իւրաքանչիւրին իրեն յարմար բաժինը տալով։ Տապանակ ուխտին բերին Սելով քաղաքը և դրին Վկայութեան խորանի մէջ։

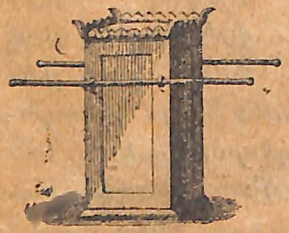

4. Խնկոց

Այն երկիրը, որ Աստուած

խոստացել էր իսրայէլացիներին, ստացան։

Յեսուն մեռաւ հարիւր տասը տարեկան հասակում։ Յովսէփի ոսկորները թաղեցին Սիւքէմ քաղաքում։

1. Աւազան 2. Զոհի սեղան

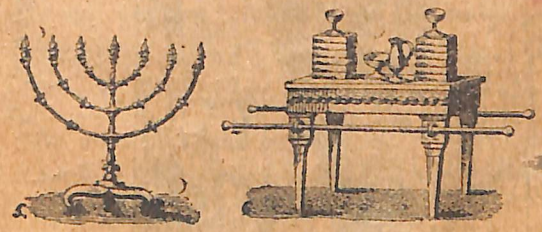

5. Աշտանակ 6. Առաջաւորաց սեղան

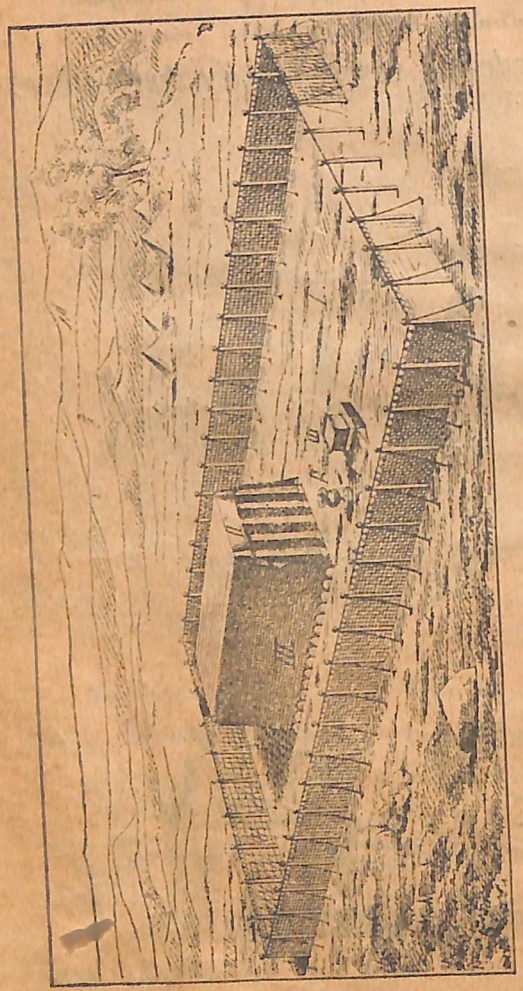

Վկայութեան խորան
I. Դատեր. II, Սրբութիւն. III, Սրբութիւն-Սրբոց։
ա, Զոհի սեղան. բ, Ամանակ։

Դ. ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

13. ԳԵԴԷՈՆԸ ՈՐՊԷՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԱՏԱՒՈՐ

Եսուն մեռաւ։ Մեռել էին և նրա ժամանակակից մարդիկը։ Իսրայէլացիներն սկսեցին ամուսնանալ հեթանոս աղջիկների հետ և իրանց աղջիկներն էլ նրանց կնութեան առ։ Կրկին մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և սկսեցին կուռքեր պաշտել։ Աստուած պատժեց նրանց՝ մատնելով մադիամացիների ձեռը եօթը տարի շարունակ։ Ինչ որ իսրայէլացիները ցանում էին, մադիամացիները գալիս էին հնձի ժամանակ յափշտակում և ոչնչացնում։ Իսրայէլացիները, երբ յաջողութեան մէջ էին, մոռանում էին Աստծուն, իսկ երբ անյաջողութիւնէր պատահում, յիշում էին նրան, այս պատճառով յիշեցին Աստծուն և օգնութիւն խնդրեցին նրանից։

Աստուած էլ երևաց Գեդէոնին, որ Մանասէի ցեղից էր ու ասաց. «Գնա, ազատիր իսրայէլացիներին»։ Գեդէոնը պատասխանեց. «Ի՞նչպէս ազատեմ նրանց, ես Մանասէի ցեղի մէջ շատ

քիչ բարեկամներ ունեմ, բացի դրանից մեր տանը ես ամենից փոքրն եմ»։ Աստուած ասաց նրան. «Ես քեզ կօգնեմ, կործանիր Բահաղի սեղանը, կտրիր նրա շուրջը գտնուող անտառը և Աստծու համար սեղան շինիր»։

Գեդէոնը հետն առաւ իւր ծառաներից տասը հոգի և գիշերով կատարեց Աստծու հրամանը։ Առաւօտը, երբ քաղաքի բնակիչները զարթեցին, տեսան, որ Բահաղի սեղանը կործանուել է, իսկ անտառը կարատուած ու մի ողջակէզ դրած Յեհովայի սեղանի առաջ։ Սկսեցին միմեանց նայել և ասել. «Այս բանն անշուշտ Յովասի որդի Գեդէոնն արած կլինի»։

Քաղաքացիները Յովասի մօտ եկան և ասացին. «Մեզ յանձնիր քո որդուն, նա պէտք է մեռնի, որովհետև Բահաղի սեղանը կործանել է»։ Յովասն ասաց. «Դուք կամենում էք Բահաղի փոխարէն դատաւոր լինել, եթէ նա աստուած է, թող ինքն իրան պաշտպանէ և վրէժխնդիր լինի իւր սեղանը կործանողից։

Բ. Սրանից ետոյ Գեդէոնը հրամայեց իսրայէլի միւս ցեղերին, որ իւր մօտ ժողովուեն։ Անթիւ զէնք կրող մարդիկ հաւաքուեցան Գեդէոնի մօտ և նա առաջնորդեց նրանց դէպի Մադիամացիները։ Աստուած ասաց Գեդէոնին. «Քո հետ եղած ժողովուրդը շատ շատ է, թերևս իսրայէլացիները պարծենան և ասեն՝ մենք ազատեցինք մեզ—երկչոտներին հեռացրու»։ Քսան երկու հազար հոգի ետ դարձան, մնաց տասն հազար։ Աստուած կրկին անգամ ասաց Գեդէոնին. «Դարձեալ շատ է զօրքդ, երեք հարիւր մարդ բաւական է»։ Գեդէոնը կատարեց Աստծու հրամանը։ Մադիամացիների բանակը հովտի մէջն էր, իսկ իսրայէլացիներինը՝ լերան վրայ։

Կէս գիշերին Գեդէոնը երեք հարիւր հոգին երեք մասի բաժանեց, իւրաքանչիւրին մի հատ եղջիւրէ փող և մի հատ էլ վառած սափոր տու-

աւ ու ասաց. «Ինձ նայեցէք, ինչ որ ես անեմ, նոյնն էլ դուք արէք»։

Գեդէոնը գիշերով մադիամացիների բանակը մտաւ, հրամայեց փողերը փչել ու սափորները կոտրատել։ Այդպէս էլ արին միւսները և սկսե-

ցին աղաղակել. «Ահա Աստծու և Գեդէոնի սուրը»։ Մադիամացիների զօրքը զարհուրեց—կարծեցին թէ իսրայէլացիները բազմաթիւ են, ուստի սկսեցին փախչել։

Այս յաղթութիւնից ետոյ իսրայէլացիներից ոմանք ասացին Գեդէոնին. «Մեզ վրայ իշխան եղիր դու, քո որդին և քո որդու որդին»։ Գե-

դէոնը մերժեց. «Ո՛չ ես և ոչ իմ որդին, այլ Աստուած է ձեր իշխանը»։ Գեդէոնը դարձաւ դատաւոր և քառասուն տարի շարունակ երկիրը նրա կենդանութեան ժամանակ խաղաղ էր։

14. ՍԱՄՓՍՈՆ

Ա. Իսրայէլացիները նորից հեռացան Աստծուց և սկսեցին Բահաղին պաշտել։ Աստուած նորից պատժեց նրանց և այս անգամ մատնեց փղշտացիների ձեռը։ Աստուած Սամփսոն անունով մէկին դատաւոր ընտրեց։ Սա փղշտացիների երկիրը գնաց՝ այնտեղի աղջիկներից իրեն համար մի կին ընտրելու։ Երբ նրանց այգիներին հասաւ, մի երիտասարդ առիւծ նրա առաջը դուրս եկաւ։ Սամփսոնն այս գաղանի վրայ յարձակուեց և բերանը ճեղքեց։ Մի ուրիշ անգամ, երբ նոյն ճանապարհով անցնում էր, կամեցաւ առիւծի դէշը տեսնել և գտաւ նրա բերանի մէջ մի գունդ մեղր։

Սամփսոնը փղշտացիներից մի աղջիկ ընտրեց ու հարսանիք արաւ։ Երեսուն փղշտացի երիտասարդ հիւր էին հարսանիքին։ Սամփսոնն ասաց. «Ես ձեզ մի հանելուկ կասեմ, եթէ մինչև հարսանեաց եօթներորդ օրը լուծէք, երեսուն ձեռք զգեստ կստանաք, իսկ եթէ չկարողանաք, դուք տուէք ինձ նոյնքան զգեստ»։ Համաձայնեցան և նա պատմեց։ Հանելուկն այս էր—«Ուտողից ու-

տեյիք դուրս եկաւ, իսկ հզօրից՝ քաղցը»։ Նրանք չկարողացան գտնել այս հանելուկի միտքը, գնացին Սամփսոնի կնոջ մօտ և ասացին. «Խաբէք քո մարդուն և այս հանելուկն իմացիր, իսկ ե-

թէ չ[illegible]անի. մենք քեզ էլ, քո հօր տունն էլ կայրենք»։ Կինն այնքան խնդրեց ու լաց եղաւ՝ մինչև որ մարդը յայտնեց գաղտնիքը և նա էլ իւր հայրենակից երիտասարդներին պատմեց։

Եօթներորդ օրը փղշտացիներն ասացին Սամփսոնին. «Ի՞նչ կայ մեղրից քաղցր և առիւծից հզօր»։ Սամփսոնը պատասխանեց. «Եթէ դուք իմ կնոջը չստիպէիք, չէիք կարող իմանալ»։

Սամփսոնը գնաց փղշտացիների մի ուրիշ քաղաք, երեսուն մարդ սպանեց, զգեստները բերեց և տուաւ հանելուկը լուծողներին, իսկ ինքը վերադարձաւ Յուդայի երկիրը։ Այն ժամանակ Սամփսոնի անները նրա կնոջն ամուսնացրեց մի ուրիշի հետ։ Երբ Սամփսոնը իւր կնոջ մօտ վերադարձաւ և այս բանն իմացաւ, բարկացաւ և հարիւր աղուէս բռնեց, զոյգ-զոյգ ագիներից կապեց. ագիների մէջ վառած ջահ դրաւ. արձակեց փղշտացիների ցորենի արտերի մէջ և այրեց նրանց այգիները, ձիթենու ծառերն ու արտերը։ Դրա համար փղշտացիները եկան և Սամփսոնի աներոջն ու կնոջը միասին այրեցին։

Սամիսոնին բռնելու համար փղշտացիները յարձակուեցան Յուդայի երկրի վրայ և ստիպեցին իսրայէլացիներին Սամփսոնին կապած իրենց յանձնել։ Դատաւորը իւր կամքով թոյլ տուաւ հայրենացիներին, որ կապեն իրան և թշնամու ձեռը մատնեն։ Երբ փղշտացիները տեսան նրան, ուրախացան։ Սամփսոնը կտրատեց կապանքը՝ բարակ թելի նման, գտաւ մի սատկած իշի ծնօտ և նրանով հազար մարդ սպանեց։

Բ. Փղշտացի իշխաններն եկան Սամփսոնի կնոջ մօտ և ասացին. «Եթէ քո մարդուն մեր ձեռը մատնես, ամեն մէկս կտայ քեզ հազար և հարիւր արծաթ»։ Երբ Սամփսոնը քնեց, փղշտացիներին իւր մօտ կանչեց։ Նրանք բռնեցին Սամփսոնին. երկաթէ շղթաներով կապեցին. աչքերը բրեցին. Գաղա քաղաքը տարան և բանտ դրին, որտեղ նա աղում էր։

Սրանից ետոյ փղշտացիները հաւաքուեցան Դահոն կուռքին զոհ մատուցանելու, որ թշնամուն իրանց ձեռն է մատնել։ Սամփսոնին էլ բանտից դուրս բերին և կանգնեցրին տան երկու սիւնե-րի մէջ տեղում։ Տունը լիքն էր բազմութիւնով, իսկ տանիքի վրայ մօտ երեք հազար հոգի էր կանգնած։ Սամփսոնը բռնեց երկու սիւներից և աղաղակեց. «Թող ես էլ այս այլազգիների հետ մեռնեմ»։ Այս ասաց և ինչքան ոյժ ունէր, շար-ժեց երկու սիւները—տունը քանդուեց ուրախա-ցողների գլխին։

Սամփսոնը 20 տարի դատաւոր եղաւ։

15. ՀՌՈՒԹ

Դատաւորների կառավարութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկրում սով ընկաւ։ Մի մարդ՝ Եղիմելէք անունով՝ իւր Նոյոմին կնոջ և երկու

որդիների հետ Յուդայի Բէթղեհէմ քաղաքից գնաց մովաբացիների երկիրը։ Եղիմելէքն այն-տեղ մեռաւ, իսկ որդիներն ամուսնացան հեթա-նոս մովաբացի աղջիկների հետ, որոնցից մինի անունը Որփա էր, իսկ միւսինը՝ Հռութ։

Տասը տարուց ետոյ Նոյոմինի երկու որդին էլ մեռան։ Սոփն արդէն անցել էր։ Նոյոմինը կամեցաւ հարսների հետ Յուդայի երկիրը վե-րադառնալ։ Ճանապարհին սկեսուրն ասաց հարս-ներին. «Դարձէք ձեր ծնողների մօտ, Աստուած օրհնէ ձեզ, դուք լաւ կնութիւն արիք իմ որդի-ների համար և բարի հարսներ եղաք ինձ»։ Որ-փան փաթաթուեց սկեսրոջը, համբուրեց և հրա-ժարական ողջոյն տուաւ, իսկ Հռութը չկամե-ցաւ դառնալ։ Այն ժամանակ Նոյոմինն ասաց. «Տեսնում ես, Որփան ետ դարձաւ իւր ծնողնե-րի մօտ, դու էլ հետևիր նրան»։ Հռութը պա-տասխանեց. «Աստուած մի արասցէ, որ ես քեզ մենակ թողնեմ—ուր դու կլինես, այնտեղ էլ ես, քո ազգը իմ ազգը կլինի և քո Աստուածն՝ իմ Աստուածը, ուր դու կմեռնես, այնտեղ էլ ես—մահը միայն ինձ կբաժանէ քեզնից»։ Երբ Նոյո-մին տեսաւ Հռութի որոշումը, էլ ոչ մի խօսք չասաց։ Այսպէս նրանք գնացին մինչև Բէթղե-հէմ։ Երբ տեղ հասան, Նոյոմին ասաց իւր ազ-գականներին. «Հարուստ հեռացայ ձեզնից, աղ-քատ դառնում եմ ձեզ մօտ։ Սկեսուրն ու հարսը

բնակւում էին Բէթղեհէմում։

Հունձի ժամանակ էր։ Հռութը դաշտ էր գնում և հասկ էր հաւաքում, որովհետև աղքատ էին։ Մի օր Հռութը գնաց Բոոսի արտը։ Այդ ժամանակ Բոոսն էլ եկաւ հնձուորների մօտ, ողջու-

նեց նրանց և ասաց. «Աստուած ձեզ հետ լինի»։ Հնձուորները պատասխանեցին. «Աստուած օրհնէ քեզ»։ Բոոսը հարցրեց Հռութին. «Ո՞ւմ աղջիկն ես»։ Վերակացուն պատասխանեց. «Սա այն մոլաբացի աղջիկն է, որ Նոյոմինի հետն է եկել»։ Բոոսն ասաց Հռութին. «Աղջիկս, մի գնա ուրիշի արտը հասկ ժողովելու, ամեն օր արի

այստեղ, կաց իմ աղջիկների մօտ, որտեղ նրանք կհնձեն, դու էլ նրանց ետևից հասկեր հաւաքիր—եթէ ծարաւես, իմ ծառաների ամանների խմիր»։ Հռութը պատասխանեց. «Ես մի օտարական կին եմ, իմ ո՞ր արժանաւորութեան համար է այդ ողորմութիւնը»։ Բոոսը պատասխանեց. «Ինձ ամեն բան պատմել են, թէ դու ինչպէս ես վարուել սկեսրոջդ հետ՝ քո մարդու մահուանից ետոյ. ինչպէս թողել ես հօրդ ու մօրդ, հայրենիքդ և սկեսրոջդ համար եկել ես քեզ անծանօթ երկիր»։ Ճաշի ժամանակ Բոոսը Հռութին հաց էլ տուաւ։ Նա կերաւ, բայց մի կտոր էլ պահեց սկեսրոջ համար։ Երբ Հռութը սկսաւ դարձեալ հասկ ժողովել, Բոոսը պատուիրեց ծառաներին ու ասաց. «Թողէք այդ կնոջը խուրձերի միջից ես հաւաքէ և մի փոքր էլ աւելորդ թափեցէք, որ նա ժողովէ»։ Այսպէս Հռութը մինչև երեկոյ հասկ հաւաքեց։ Երբ մութն ընկաւ, շալակեց հաւաքածը և տուն դարձաւ։

Նոյոմին հարսի հաւաքած հասկերը և հետը բերած հացի կտորը որ տեսաւ, հարցրեց. «Այսօր ո՞րտեղ էիր հասկ հաւաքում»։ Հռութը պատասխանեց. «Բոոսի արտում»։ Նոյոմին ասաց. «Աստուած օրհնէ նրան, նա մեր ազգականն է». Այսպէս Հռութն ամեն օր գնում էր Բոոսի արտը և հասկ ժողովում մինչև հնձի վերջանալը։

Բոոսը Հռութին հաւանեց և նրա հետ ամուս-

նացաւ։ Աստուած նրանց մի որդի պարգևեց, որին անուանեցին Ովբէթ։ Նոյոմին էլ երեխայի

դայեակը դարձաւ։ Ովբէթը Յէսսէյի հայրն էր, իսկ Յէսսէն էլ՝ Դաւիթ թագաւորի։

16. ՀԵՂԻ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ.

Ա. Հեղիի քահանայապետութեան ժամա-

նակ մի մարդ էր ապրում Եղկանա անունով՝ իւր կին Աննայի հետ։ Նրանք անզաւակ էին, սովորութիւն ունէին ամեն տարի Սելով քաղաքն ուխտ գնալու և Աստծուն զոհ մատուցանելու։ Աննան մի անգամ Սելով գնալիս՝ խիստ տըրտ-

մեց. լաց եղաւ. աղօթեց Աստծուն և ասաց. «Տէր Սաբաւովթ, քեզ յայտնի է իմ նեղութիւնը, եթէ դու ինձ մի որդի պարգևես, քեզ կնուիրեմ, որ մինչև իւր մահը ծառայէ»։ Հեղի քահանա-

յապետը նստած էր վկայութեան խորանի դրանը և ուշադրութեամբ նայում էր Աննային։ Եւ որովհետև երկար տևեց նրա աղօթքը, Հեղին ասաց. «Աննա՛, քանի՞ աղօթես»։ Աննան պատասխանեց. «Եռ մի վշտացած կին եմ, սիրաս Աստծու առաջ բաց եմ անում»։ Հեղին ասաց. «Թող Իսրայէլի Աստուածը քո խնդիրը կատարէ»։ Կինը վերադարձաւ տուն, նրա սիրտն այլ ևս այնպէս տխուր չէր։

Աստուած լսեց Աննայի աղօթքը և նրան մի որդի պարգևեց, որին անուանեցին Սամուէլ, որ նշանակում է «Աստուածանից խնդրած—Աստուածատուր»։ Երբ մանուկը մի քանի տարեկան դարձաւ, մայրը Սելով բերաւ Հեղի քահանայապետի մօտ և ասաց. «Տէր, ես այն կինն եմ, որ քեզ մօտ կանգնած աղօթում էի այս մանկան համար. Աստուած լսեց իմ աղօթքը, դրա համար էլ ես նրան եմ ընծայում իւր տուածը»։ Աննան շնորհակալութիւն արաւ Աստծուն և տուն դարձաւ, իսկ մանուկ Սամուէլը մնաց Հեղիի մօտ և Տիրոջ տանը սպասաւորութիւն էր անում։

Ք. Հեղիի որդիները շատ վատ մարդիկ էին, ապրում էին իսրայէլացի ուխտաւորներից գոհի մեծ մասը—փոխանակ երին և մորթին ստանալու, որ օրէնքով Մովսէսը քահանաներին էր յատկացրել, պղնձի միջից էլ ջոկում էին եփած

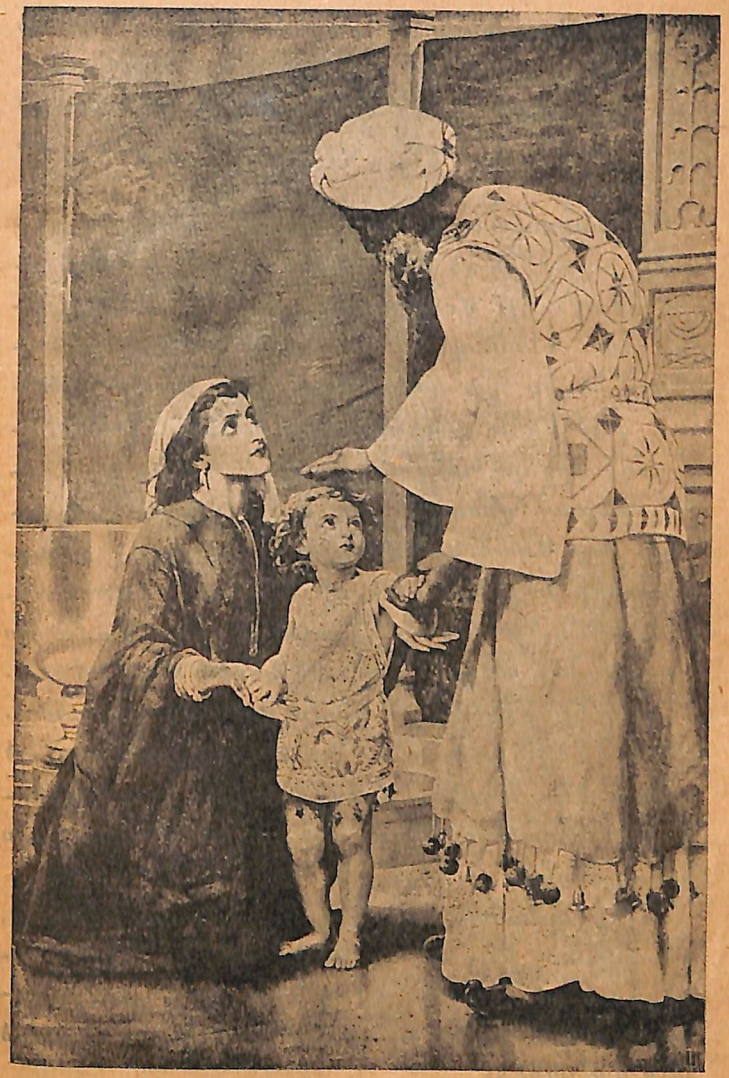

զոհի լաւ կտորները և տանում էին։ Ծերունի Հեղին գիտէր այս ամենը—նա յաճախ խրատում էր, բայց չէին լսում։ Մանուկ Սամուէլն աճում էր և զօրանում։ Նրան սիրում էին և Աստուած և մարդիկ։

Մի անգամ, երբ Սամուէլը վկայութեան խորանի առաջ քնած էր, ձայն լսուեց, որ ասում էր. «Սամուէլ, Սամուէլ»։ Սամուէլը վազեց Հեղիի մօտ և ասաց. «Այստեղ եմ, ինչու կանչեցիր»։ Հեղին պատասխանեց. «Ես քեզ չեմ կանչել, դարձիր և քնիր»։ Աստուած Սամուէլին երկրորդ, երրորդ անգամ կանչեց։ Սամուէլը կրկին անգամ գնաց Հեղիի մօտ։ Հեղին հասկացաւ, որ Աստուած է նրան կանչողը, ասաց. «Դարձիր և քնիր, եթէ մի անգամ էլ ձայն լսես, ասա, Տէր, քո ծառան լսում է քեզ»։ Սամուէլը դարձաւ իւր տեղը։ Աստուած նորից ձայն տուաւ. «Սամուէլ, Սամուէլ»։ Սամուէլը պատասխանեց. «Ասա, Տէր, քո ծառան լսում է քեզ»։ Աստուած ասաց. «Ես կամենում եմ Հեղիին և իւր որդիներին պատժել»։ Սամուէլը վախենում էր այս բանը Հեղիին յայտնելու։

Այն ժամանակ Հեղին կանչեց նրան և ասաց. «Աստուած ինչ ասաց քեզ, մի ծածկիր ինձանից»։ Սամուէլը պատմեց նրան իւր լսածը։ Հեղին ասաց. «Ի՞նչ որ բարի է, թող Աստուած այն կատարէ»։

Գ. Իսրայէլացիները պատերազմ ունեցան փղշտացիների հետ և յաղթուեցան։ Իսրայէլի ծերերն ասացին. «Ուխտի տապանակը Սելովից բանակ բերենք, որ ազատէ մեզ և բերել—տուին։ Տապանակի հետ եկան և Հեղիի երկու որդիները։ Երբ տապանակը բերին, իսրայէլացիներն սկսեցին ուրախանալ, իսկ փղշտացիներն ասում էին միմեանց. «Իսրայէլի Աստուածը բանակ է եկել, ով փղշտացիներ, քաջ պատերազմենք, որ ծառայ չլինենք նրանց»։ Պատերազմում իսրայէլացիները յաղթուեցան, Հեղիի երկու որդիները սպանուեցան, ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ։

Մինը պատերազմի դաշտից հանդերձները պատռելով և գլխին հող ցանելով եկաւ Սելով։ Հեղին վկայութեան խորանի դրանը աթոռի վրայ նստած էր։ Նա հարցրեց եկող մարդուն բանա-

կի մասին։ Դեսպանը պատասխանեց. «Իսրայէլը յաղթուեց, քո երկու որդիները սպանուեցան և ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ»։ Այս գուժը լսելուն պէս՝ Հեղին աթոռից վայր ընկաւ, մէջքը կոտրեց ու մեռաւ։

Ղ. Սամուէլն սկսաւ քարոզել և խրատել իսրայէլացիներին։ Ժողովուրդը խոստովանեց, որ նա Աստծու ճշմարիտ մարգարէն է, ուստի և նրան դատաւոր ընտրեց։ Սամուէլը հաւաքեց բոլոր իսրայէլացիներին և ասաց. «Եթէ դուք սրտանց դառնաք դէպի ճշմարիտ Աստուածը, թողնէք օտար աստուածներին, այն ժամանակ նա ձեզ կազատէ փղշտացիների ձեռից»։ Իսրայէլացիները հեռացան կուռքերից։

Երբ փղշտացիները Սամուէլի դատաւոր ընտրուելն իմացան, նորից եկան պատերազմելու։ Թշնամին յաղթուեց և Սամուէլի կենդանութեան ժամանակ այլ ևս չհամարձակուեց իսրայէլացիների դէմ գէնք բարձրացնել։

Բ

17. ՈՐՈՄԻ ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ իւր արտումը բարի սերմ ցանել տուաւ։ Նրա թշնամին գիշերով եկաւ և ծածուկ արտի մէջ որոմ ևս ցանեց ու գնաց։ Երբ ցորէնը կանաչեց, որոմներն էլ հետը բուսան։

Ծառաներն այս բանը նկատեցին, զարմացան, եկան տիրոջը յայտնեցին և ասացին. «Տէր, դու քո արտումը չէ՞ որ բարի սերմ ցանեցիր, որոմները ո՞րտեղից են»։ Տէրն իսկոյն իմացաւ այդ բանը, ուստի պատասխանեց և ասաց. «Սա իմ թշնամին է արել»։ Ծառաներն ասացին. «Եթէ այդպէս է, իրաւունք տուր մեզ, որ գնանք և որոմներն արմատից հանենք»։ Իմաստուն տէրը պատասխանեց. «Ո՛չ, որոմները հանելիս՝ ցորէնն էլ հետը դուրս կգայ, թողէք միասին մեծանան մինչև հունձը, իսկ հնձի ժամանակ կա-

սեմ հնձուորներին—որոմներն առանձին հնձեցէք և խուրձ կապեցէք այրելու համար, իսկ ցորենը ժողովեցէք իմ շտեմարանի մէջ»։

Փոքրիկ մանուկներ, ձեր ծնողները, ուսուցիչները և ձեզ սիրող բարի մարդիկը, ձեր սրտերում բարի սերմեր են ցանում, բայց կան և վատ աղաներ, որոնք ձեզ խաբում և չար սերմեր՝ որոմներ են ցանում ձեր մէջ»։ Զգուշացէք այդ վատ աղաներից։

18. ԱՆՄԻՏ ՀԱՐՍՏԻ ԱՌԱԿը

Մի հարուստ մարդու արտերն առատ պտուղ տուին։ Նա ինքն իրան այսպէս էր մտածում. «Ո՞րտեղ ժողովեմ այսքան բերքերս. շտեմարաններս փոքր են. կքանդեմ դրանց. նորերը կշինեմ՝ աւելի մեծ և արտերիս բերքերն այնտեղ կհաւաքեմ։ Էլ ի՞նչ հոգս ունիմ, երկար տարիներ կուտեմ, կխմեմ և կուրախանամ»։ Նա փոխանակ այսպէս մտածելու՝ թէ քանի՞ քանի՞ աղքատներ կան, որոնք ոչինչ չունեն, Աստուած ինձ այսքան բարիքներ է տուել, մի քիչ էլ նրանց համար բաժին հանեմ, միմիայն իւր համար մտածեց։ Այս բանը դուր չեկաւ Աստծուն, ուստի հարստին հասկացնելու համար՝ ասաց.

«Անմիտ, այս գիշեր որ քո հոգին առնեմ, այսքան կարողութիւնդ ի՞նչ պիտի անես»։

Փոքրիկ մամուկներ, եթէ դուք էլ շատ բան ունենաք, չունեցողներին մի մոռանաք, նրանց էլ բաժին հանեցէք ձեր աւելորդից, թէ չէ Աստուած ձեր վարմունքն էլ չի հաւանի։

19. ԹԱԳՈՒՀԻՆԱԼ ԳԱՆՁԻ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐՏԻ ԱՌԿ։

Մի մարդ ագարակում գանձ գտաւ։ Ուրախութիւնից գնաց և ինչ որ ունէր, չունէր ծախեց ու գնեց այդ ագարակը։

Մի վաճառական էլ մի գեղեցիկ մարգարիտ էր փնտռում, բայց իւր որոնածից աւելի լաւը գտաւ, ուստի իսկոյն վաճառեց իւր ունեցածը և գնեց այդ պատուական մարգարիտը։

20. ՄԵԾ ԸՆԹՐԻՔԻ ԱՌԱԿը

Մի մարդ մեծ ընթրիք պատրաստեց և ծառայի ձեռով շատերին հացի հրաւիրեց։ Հրաւիրուածները բոլորն էլ մերժեցին զանազան ան-

հին պատճառներով։ Մէկն ասաց. «Արտ եմ գնել, պէտք է գնամ տեսնեմ, չեմ կարող գալ»։ Երկրորդն ասաց. «Հինգ լուծ եզն եմ գնել պէտք է գնամ փորձեմ, թէ ինչպէս են քաշում»։ Երրորդն էլ ասաց. «Նոր եմ պսակուել, չեմ կարող գալ»։ Այսպէս ամենքն էլ հրաժարուեցան անմիտ պատճառներ բերելով—արտը գնելուց ետոյ՝ տեսնելն ինչ կարևոր բան էր։ Նա պէտք է մինչև գնելը տեսնէր և կամ եզները գնելուց ետոյ՝ փորձ անելն ինչ միտք ունէր, այդ բանը պէտք է գնելուց առաջ անէր։ Իսկ երրորդը կարող էր կնոջն էլ հետը տանել, ինչ անենք թէ մենակ ինքն էր հրաւիրուել—տան տէրը կնոջը դուրս չէր անի։

Ծառան եկաւ և տիրոջ յայտնեց, որ հրաւիրուածները հրաժարւում են։ Տանտէրը նեղացած ասաց ծառային. «Գնա՛ քաղաքի հրապարակները, փողոցները և հրաւիրի աղքատներին, խեղճերին, կաղերին և կոյրերին»։ Ծառան այդպէս էլ արաւ և եկաւ յայտնեց տիրոջը. «Տէր, քո հրամանը կատարեցի, բայց տանն էլի տեղ կայ հիւրերի համար»։ Այն ժամանակ տէրն ասաց ծառային. «Հիմա էլ գնա քաղաքից դուրս, ճանապարհի վրայ ումը տեսնես, հրաւիրի՛ր, որպէսզի տունս լցուի հիւրերով»։

Երբ տունը հիւրերով լցուեց, տանտէրն ասաց. «Ճշմարիտն եմ ասում, առաջին հրաւիրուած մարդկանցից ոչ մէկն իմ ընթրիքը չի ուտի»։

Փոքրիկ մարուկներ, Աստուած ամեն օր հրաւիրում է ձեզ եկեղեցի, ուսումնարան... լսելու նրա պատուէրները, բայց շատերը չեն գնում և սրանով շատ բանից զրկւում են։ Դուք այդ մարդոց նման մի՛ վարուէք, եթէ ուզում էք բախտաւոր լինել։

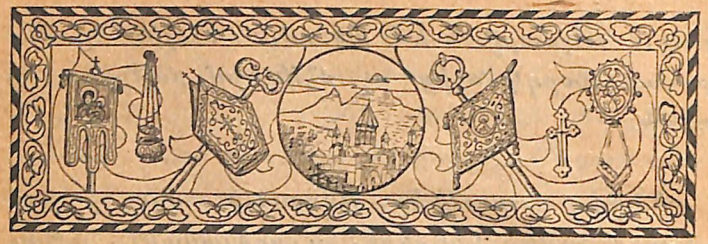

Գ.

ԿԱՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

21. ԵԵԿԵՂԵՑՈՒ ՁԵՒԸ

Յին ժամանակ քրիստոնեաները մեզ նման փառաւոր շէնքերով եկեղեցիներ չունէին։ Նրանք հաւաքւում էին մի հասարակ տան մէջ՝ շատ անգամ գետնափոր տներում և միասին աղօթում, իսկ աղօթքից ետոյ հացը կոտրում-էին, բաժանում և ապա հաղորդւում։ Տան վերևի մասը փոքր ինչ բարձր էր, դա այն ժամանակուայ սեղանն էր—այստեղից էր քարոզում քահանան։

Աւելի-ուշ ժամանակներում աղօթատեղիի՝ եկեղեցու միջին մասին նաւի ձև տուին, որ նշանակում էր, թէ եկեղեցին մի նաւ է, որի մէջ մտնող քրիստոնեաները նաւում են դէպի նաւահանգիստ՝ երկնքի արքայութիւնը։ Երբեմն էլ կլոր ձև էին տալիս։ Նաւի մէջ մտնելու իրաւունք ունէին միայն նրանք, որոնք մկրտուած-էին, իսկ չմկրտուածները նաւի ետևում էին կանգնում, ուր սիւներ կային՝ վարագոյրով միացրած։ Չմկրտուածներն այս վարագոյրի ետևում էին կանգնում, իսկ երբ սովորում էին Քրիստոսի պատուէրները, եպիսկոպոսը կամ քահանան քննում էր և ապա իրաւունք էին ստանում մկրտուելու և նաւի մէջ մտնելու։

Փոքր ինչ ետոյ նաւակի աջ ու ձախ կողմերում երկու փոքրիկ նաւեր ևս որոշեցին և այսպիսով եկեղեցին խաչի ձև ստացաւ, որ մինչև մեր օրերը պահպանւում է։ Երբ քրիստոնէութիւնը ազատ կրօն դարձաւ, սկսեցին գեղեցիկ եկեղեցիներ շինել խաչաձև յատակագծով, որ ծագել է երեք նաւերի միաւորութիւնից։ Կլոր ձևը մեր ներկայ գմբէթն է, որ եկեղեցու մէջ տեղումն է։ Եկեղեցու սիւները միանում են կամարներով—սա էլ երկինքն է յիշեցնում մեզ։

Եկեղեցու շինուածքը բաժանւում է երեք մասերի—գաւիթ, ատեան և բեմ։

22. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Գաւիթ—Այժմեան եկեղեցիները գաւիթ չունեն—սա հին եկեղեցու այն մասն է, ուր կանգնում էին չմկրտուածները (երեխաները)։

Ատեան—այն տեղն է, ուր կանգնում են հո-

գևորականները և ժողովուրդը։ Եկեղեցու հին սովորութեան համաձայն՝ առաջ կանգնում են հոգևորականները, որ կոչւում է դաս, ետոյ՝ տղամարդիկ, իսկ ամենից վերջը՝ կանայք։ Սեղանի աջ կողմի պատի մէջ աւազանն է, իսկ նրա դիմացը՝ ըուրվառանոցը։

Բեմ—Ատենից եօթն աստիճանով բարձր է, մէջ տեղում շինած է վէմ քարից մի խաչաւոր սեղան։ Այս քարը օծում են և ապա վրան պատարագ մատուցանում։ Առանց սրան պատարագ չի կարելի անել։ Բեմից է քարոզում եպիսկոպոսը։ Այստեղ իրաւունք ունեն բարձրանալ միայն հոգևորականները և կամ որոց իրաւունք է տրուած։ Սեղանը շինուած է բեմի վրայ, նրա առաջ վարագոյր կայ քաշած, հարկաւոր ժամանակ բաց են անում և ծածկում։

Բեմի վրայ վէմ քարի գլխին շինած է խաչկալը, որի աջ և ձախ կողմերում դռներ կան։ Այս դռների վրայ պէտք է նկարել Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալների պատկերները, որոնք հայոց եկեղեցու գլխաւոր սիւներն են։

Երկու դռների մէջ տեղում վէմ քարի վրայ երեք աստիճան է շինուած, ուր դրած են ամենից բարձր՝ խաչ, ետոյ՝ Քրիստոսի պատկերը (դատաստան), իսկ վերջը՝ աւետարան։ Աստիճանների

ետևում Աստուածածնի պատկերն է՝ Յիսուսին գրկած։ Այս երեք աստիճանների վրայ դրած է լինում նաև միւռոնաման և մասնատուփ։

Սեղանի աջ դրան կողմում՝ ներսից ընծայարանն է, որտեղ սկիհն են պահում։

Թադէոս

Բարդուղիմէոս

Եկեղեցու հիմքի զանազան կողմերում դնում են առաքեալների, աւետարանիչների և Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անուններով օծած քարեր—ընդամենը 16 հատ և ապա սրանց վրայ հիմն են

ձգում, որովհետև քրիստոնէութիւնը սրանք տարածեցին ամէն տեղ—հիմնեցին զանազան տեղերում եկեղեցիներ և նրա հիմքը եղան։

Դաստառակ

Այդ քարերը անտաշ պիտի լինեն, որ նշանակում է, թէ առաքեալներն ուսում չունէին և Սուրբ Հոգւոյ շնորհով էին քարոզում։ Քարերն առաջ լուանում են, որ նշանակում է մկրտել և ապա օծում են, որ նշանակում է դրոշմ։ Բեմի վրայ է վէմ քարը—սա Քրիստոսի օրինակն է, որ իւր հիմնած

եկեղեցու սուրբ սեղանի վրայ բազմած է։

Բեմի աջ և ձախ կողմերում երկու խորաններ կան—աջակողմեանը զգեստաւորուելու համար է, իսկ ձախակողմեանը՝ զգեստները և մոմերը պահելու համար։

Շինութիւնն աւարտելուց ետոյ՝ եկեղեցին օծում են։

23. ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՆՕԹՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԴԵՐ

Սկիհ—Այն անօթն է, որի մէջ պատարագիչը

մաքուր գինի է ածում և անաղ ու անխմոր հաց՝ նշխար է դնում։ Սկիհի բերանին դնում են մի խուփ, որի անունն է Մաղզմա։ Սկիհը շինում են կամ ոսկուց կամ արծաթից։

Մասնատուփ—Փոքրիկ տուփ է՝ ոսկուց կամ արծաթից շինած, որի մէջ դնում են մասը կամ հաղորդը և երբ մինը յանկարծ հիւանդանում է կամ եկեղեցի չի կարողանում գալ, տուն են տանում և հաղորդում։

Միւռոնաման—Նոյնպէս ոսկուց կամ արծաթից շինած մի աման է, ըստ մեծի մասին աղաւնու նման—մէջն ածում են սուրբ միւռոնը, մկրտում երեխաներին կամ պատկերներ օծում։

Քշոց—Քշոցը զարդ է, կոթը փայտից է, իսկ վերևի կլոր մասի վրայ վեցթևեան Սերովբէ և Քերովբէ հրեշտակապետների պատկերներ կան նկարած, որ նշանակում է, թէ նրանք ևս սպասաւորում են պատարագի ժամանակ։ Կոթի վերին մասից թաշկինակ է կախած։

Բուրվառ—Մէջը կրակ են ածում և վրան խունկ ծխում, որ նշանակում է, թէ ինչպէս այդ խնկի ծուխը դէպի վեր է գընում, այնպէս էլ մեր աղօթքը Աստծուն ենք ուղղում։

Խաչվառ—եկեղեցական զրօշակ է—մի պատկեր՝ կտաւի վրայ, որի մի կողմում խաչելութիւնն է, իսկ միւս կողմում՝ Աստուածածինը Յիսուսին գրկած։ Պատկերը կախ է տուած մի ձողից, որի գլխին տընկած է խաչ։

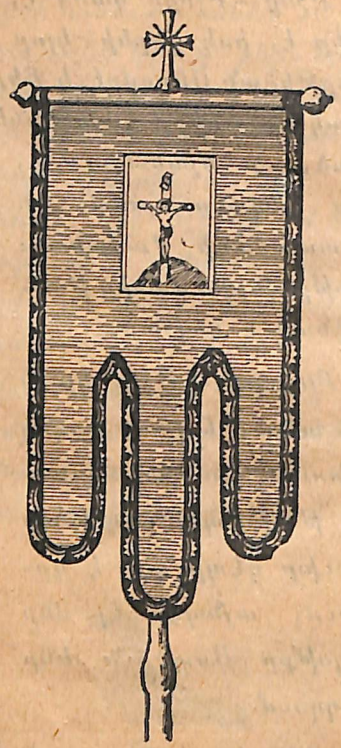

Խնկաման—Փոքրիկ արկղ է, չորս անկիւններում մի մի խաչ, իսկ մէջ տեղում մոմի տեղ։ Մէջը խունկ կայ, երբ սարկաւագը բուրվառ է անում, քահանան այստեղից խունկ է հանում և ածում կրակի վրայ։ Սարկաւագը աջ ձեռով բուրվառն է բռնում, իսկ ձախով՝ խնկամանը։

24. ԶԳԵՍՏ

1. ԴՊԻՐՆԵՐԻ ԿԱՄ ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Շապիկ—Գլխից մինչև ոտները՝ երկայն սպիտակ կամ ծաղկեայ հասարակ, մաքուր շապիկ, որ նշանակում է, թէ ինչպէս արտաքուստ մաքուր է շորը, նոյնպէս էլ ներքուստ սիրտը սրա նման մաքուր պիտի լինի։

2. ՍԱՐԿԱՒԱԳԻ ՀԱՄԱՐ

Ուրար—Երկայն, լայն ժապաւէնի նման, զառ կտորից, որ ձգում է ձախ թևի վրայ։ Սա նշանակում է, թէ սարկաւագն աւետարանի լուծը

դեռ ամբողջապէս չէ կրում, այլ մասամբ՝ այն է ձախ ուսով։ Սարկաւագը հագնում է և շապիկ։

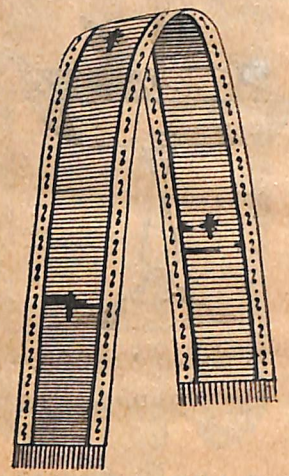

3. ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Քահանան երբ զգեստաւորւում է և պատարագ է մատուցանում, ներկայացնում է Քրիստոսի կեանքը։ Պատարագի զգեստները նշանակում են Քրիստոսի կրած չարչարանքները։ Քահանայի զգեստները սրանք են՝

Շապիկ—Երկայն, վզից մինչև ոտները, գոյնը սպիտակ։ Սա նշանակում է այն սպիտակ հանդերձը, որ Հերովդէսը հագցրեց Քրիստոսին ծաղրելու համար։

Գօտի—նշանակում է այն խարազանը, որով Քրիստոսին խփում էին՝ սեանը կապած։

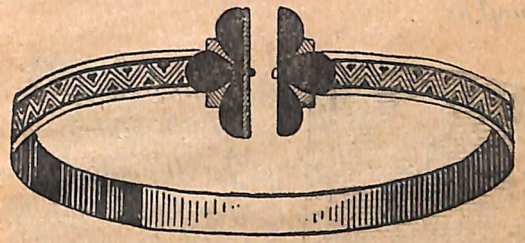

Բազպան—Այն կապանքն է, որով հրէաները կապեցին Յիսուսի ձեռները Գեթսեմանում։

Փորուրար—Աստծու պատուիրանի լուծն է։ Այս լուծը սարկաւագը ձախ ուսով է միայն տանում, իսկ քահանան՝ աջ և ձախ ուսով—ամբողջապէս։

Շուրջառ կամ Նատիրոտի—Նշանակում է կարմիր վերարկուն, որ ձգեցին Քրիստոսի վրայ։

Սաղաւարտ—Նշանակում է այն փշեայ պսակը, որ Քրիստոսի գլխին դրին։

Վակաս—Ուսերի վրայ է գնում քահանան, վրան նկարած է 12 առաքեալների պատկերները՝ մէջ տեղումը Քրիստոսը։

4. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Եպիսկոպոսն ունի այն բոլոր զգեստներն՝ ինչ որ քահանան։

Բացի դրանից ունի խոյը կամ Թագ, որ մի-

ենոյն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ քահանայի սաղաւարտը։

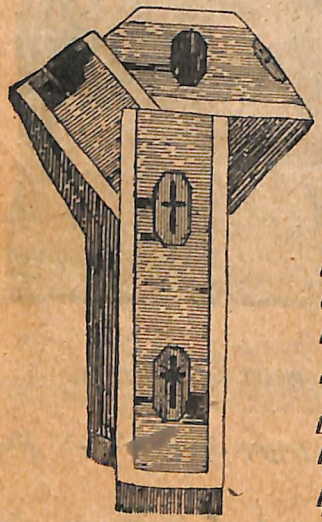

Եմիտրոն—Հինգ խաչով զարդարուած լայն ուրար է, կրում են շուրջառի վրայից—սա է եպիսկոպոսական յատուկ զգեստը։

Արտախուրակներ — Երկու հատ կէս կանգուն երկարութեամբ կապեր են, կախում են վակասի ետևից իբրև զարդ։

5. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏԻ ԿԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Բացի քահանայի և եպիսկոպոսի զգեստներից, ունի նաև Կոնքեռ, որը քառակուսի ձև ունի և կախուած է լինում գօտքի ձախ կողմից ու հասնում է մինչև ծունկը։ Կոնքեռը նշանակում է 1, այն ղենջակը, որով Յիսուս աշակերտների ոտները լուաց, 2, հովուական մաղախ։ Կոնքեռ կրելու իրաւունք միայն կաթողիկոսն ունի։ Որտեղ կաթողիկոսը կանգնում է, այնտեղ նրա ոտների տակ փռում են մի փոքրիկ գորգ, որի վրայ արծիւ է նկարած, որ նշանակում է թէ կաթողիկոսն արծուի նման սրատես պիտի լինի։

25. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՐՔԵՐԸ

Եկեղեցում շատ տեսակ գրքեր են գործ ածում,

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ

բայց մենք կտեսնենք միայն գլխաւորները։

1. Աւետարան—Սա մի գեղեցիկ գիրք է, վրան խաչ կայ։ Քահանան նրանով օրհնում է եկեղեցի եկողներին։ Աղօթաւորները, երբ դուրս են գնում ժամերգութիւնից ետոյ, համբուրում են այս սուրբ գիրքը։ Սրա մէջ գրուած է Յիսուս Քրիստոսի կեանքը և նրա բոլոր քարոզութիւնները։

2. Շարական—Այս գիրքը եկեղեցու երգարանն է, նրա մէջ գրուած են այն հոգևոր երգերը՝ շարականները, որոնք երգւում են եկեղեցում։ Այս հոգևոր երգերն ունին ձայնանիշներ, որոնց համաձայն երգում են քահանաները և դպիրները։ Բոլոր շարականները մի տեսակ չեն երգում, այլ զանազան եղանակներով՝ ձայնով։ Ձայների թիւը ութն է։ Շարականները հեղինակել են մեր սուրբ հայրապետները։

3. Խորհրդատետր—Սա մի փոքրիկ գիրք է, դրած է լինում սեղանի վրայ։ Քահանան այս գրքով է պատարագ մատուցանում։

4. Ճաշոց—Սա մեծ գիրք է, կարդում են ճաշուայ ժամերգութեան ժամանակ, դրա համար էլ ասում են Ճաշոց։ Նրա մէջ գրուած է Հին և Նոր-ուխտից զանազան կտորներ՝ իւրաքանչիւր օրուայ համար առանձին-առանձին, նոյնպէս մեր սուրբ հայրապետների գեղեցիկ աղօթքները։

5. Ժամագիրք—Քրիստոնեաները հասարակ օ-

ըերին օրը երկու անգամ՝ առաւօտեան և երեկոյեան գնում են եկեղեցի աղօթելու, իսկ կիւրակէ, տօն և մեծի պահոց օրերին՝ երեք անգամ։ Այս գրքում կարգով որոշուած է թէ առաւօտները, երեկոները և ճաշին ինչ աղօթքներ, երգեր, սաղմոսներ և ընթերցուածներ պիտի կարդան ու երգեն, դրա համար էլ գրքի անունն է ժամագիրք, այսինքն ժամերի գիրք։

6. Մաշտոց—Այս գիրքն առաջին անգամ գրել է հայոց տառերի գտնող սուրբ Մեսրովբ Մաշտոցը, ուստի նրա անունով էլ կոչւում է Մաշտոց։ Այստեղ որոշուած են եկեղեցու եօթը խորհուրդները և ծէսերը, թէ ինչպէս պիտի կատարել, օրինակ ինչպէս պէտք է մկրտել, պսակ անել, թաղել, քահանայ, եպիսկոպոս, կաթողիկոս օծել, մեռոն օրհնել...։

Միւռոնի կաթսան

Հ.Ս.Խ.Հ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴ... Գ.Գ.Ն. Պրոլետարյան Գրադարան 7/XI-1922 ...

ՑԱՆԿ

Ա. ՀԻՆ-ՈՒԽՏ

Երես

1. Իսրայէլի նեղութիւնները Եգիպտոսում . . . 3
2. Մովսէսի ծնունդը և ազատութիւնը . . . 5
3. Մովսէսի փախուստը . . . 7
4. Աստուած կանչում է Մովսէսին . . . 9
5. Եգիպտոսից դուրս գալը . . . 12
6. Կարմիր ծովն անցնելը . . . 15
7. Իսրայէլացիներն անցնում են անապատով . 17
8. Սինայի օրէնսդրութիւնը . . . 20
9. Ոսկէ հորթը . . . 22
10. Մովսէսի մահը . . . 26
11. Յրտեսներ . . . 29
12. Յեսուն նուաճում է Քանանը . . . 32
13. Դեղէները որպէս իսրայէլի դատաւոր . . . 37
14. Սամփսոն . . . 41
15. Հռութ . . . 44
16. Հեղի և Սամուէլ . . . 48

Բ. ՆՈՐ—ՈՒԽՏ

17. Որոմի առակը . . . 55
18. Անմիտ հարստի առակը . . . 56
19. Թագուցեալ գանձի և մարգարտի առակները . 56
20. Մեծ ընթրիքի առակը . . . 57

Գ. ԿԱՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

21. Եկեղեցու ձևը . . . 60
22. Եկեղեցու բաժանումները . . . 61
23. Սրբոցան անօթներ և զարդեր . . . 65
24. Զգեստ . . . 69
25. Եկեղեցու գլխաւոր գրքերը . . . 76

ML00268886
«Սպասիր դամոկլեսին»

2013

Կամոցի
փակ 4
1,20 կոպեկ 4

00268886

6301/210

4356

1) 12 × 40 = 480

2) 480 / 8 = 60
48
0

3) 60 × 12 = 120
60
720

4) 720 / 24 = 30
72
0

5) 30 × 5 = 150 գր

ԻՄ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒՄ ԻՐՈՒՆ ԳԱՅԱԳՐԵՐԸ

Ա. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՅԱՐԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ	ԳԻՆԸ Փ.	Կ.
1. Ազգագրագէտ Հիւսիսային մասն Ա.	»	80
2. Ազգագրագէտ Հիւսիսային մասն Բ.	»	85
3. Ազգագրագէտ Նարեկացու մասն Ա.	1	»
[illegible] Նարեկացու մասն Բ.	1	5
[illegible]		
[illegible] կրօնի հատ. Գ.	1	50
[illegible] կրօնի [illegible]	»	50
7. Տարբ գրատրքեր	»	50

Բ. ԼԵԶՎԱՐՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ա. Գրական [illegible] գրքերի համար		
[illegible] Ա. գրքոյկ	»	30
[illegible] Բ. »	»	30
10. Գրական[illegible] Գ. »	[illegible]	35
11. Գրական[illegible] Դ. »	[illegible]	25
գ. Պատմական [illegible] համար		
12. Գրական[illegible] Ա. [illegible]	[illegible]	30
13. Գրական[illegible] Բ. [illegible]	[illegible]	30
14. Գրական[illegible] Գ. [illegible]	[illegible]	35
դ. Գրական [illegible] [illegible] համար		
[illegible] Ա. հատ	[illegible]	60
[illegible] Բ. հատ	[illegible]	55
[illegible] Գ. հատ	[illegible]	30
ե. Տանիրական գրքոյկների համար		
18. [illegible] հատ	»	40
19. Գարեգինեան (Էջմիածնա)	»	50
20. [illegible] հատ [illegible] կրթասիրաց	»	[illegible]

ՅԱՆԿԱՑՈՒՆԵՐԸ ԳԱՐՄԱՐ ԵՆ ԳՐՈՒՄԵԼ

1. [illegible] Սահակեան. Եկեղեցական [illegible]
2. [illegible] գրամատեանների